

Управління поведінкою людей в екстремальних ситуаціях

Стратегії управління поведінкою людей в екстремальних ситуаціях розкриваються в різних формах пристосування та адаптації. Різноманіття подій у сучасному світі сприяє ускладненню поведінки особистості та підвищує ймовірність їх патогенного впливу.

Проблему поведінки людей в екстремальних ситуаціях необхідно вивчати детально, щоб бути готовими до конструктивних дій щодо її подолання. Ця презентація розглядає ключові аспекти управління поведінкою людей у кризових умовах.

Класифікація учасників екстремальних ситуацій

I група – потерпілі

Характеризуються больовим шоком, гострими психічними реакціями. Потребують інформаційної підтримки, застосування елементів навіювання і переконання для додання емоційного ресурсу.

II група – родичі

Проявляють почуття втрати, стан оглушення, реакцію уникнення, психосоматичні прояви, шок або зворотну реакцію (приплив сил). Потребують екстреної психологічної допомоги.

III група – очевидці

Схильні до афективних реакцій, мовної активності, спрямованої на пошук винних. Психологічна допомога полягає в забезпеченні роботою (попросити що-небудь допомогти зробити).

IV група – спостерігачі

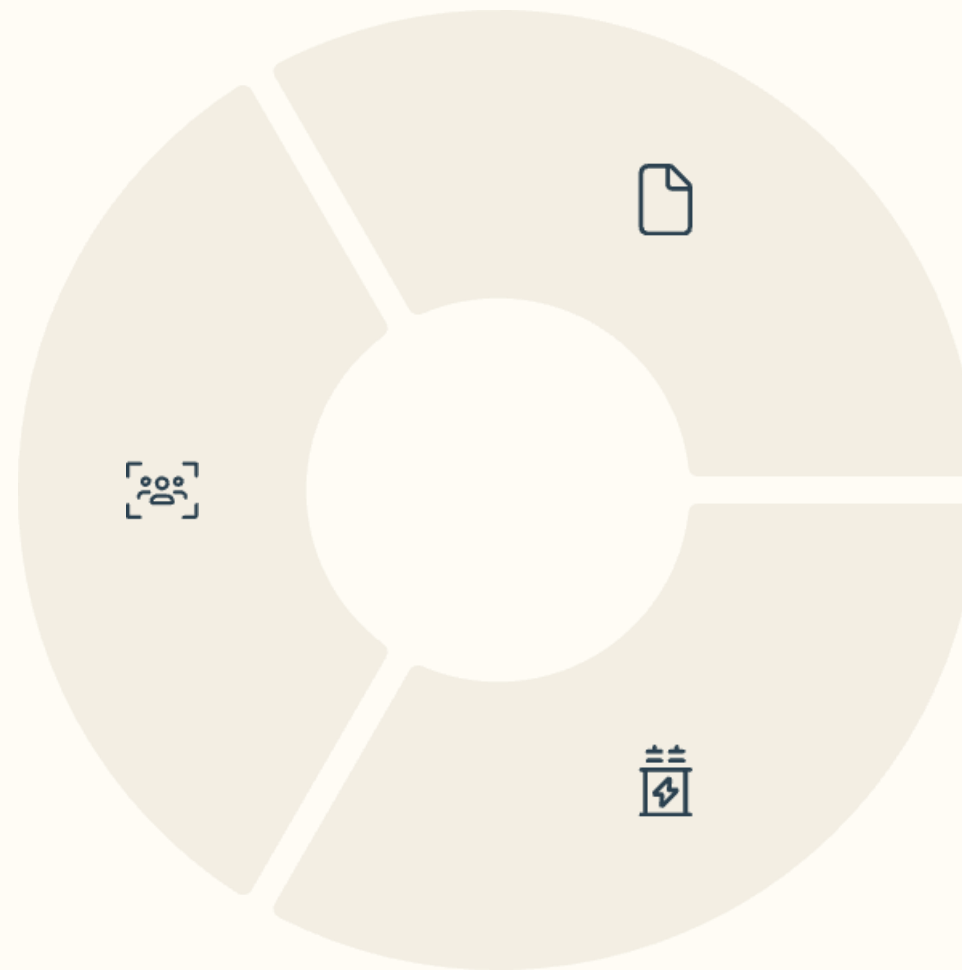
Найбільш віддалена просторово й емоційно від вогнища ЕС. Характеризуються проявом афективних реакцій (інколи). Допомога надається залежно від сили емоційного реагування.

Натовп як форма стихійної масової поведінки

Визначення натовпу

Скупчення людей, не об'єднаних спільною метою і єдиною організаційно-рольовою структурою, але пов'язаних між собою загальним центром уваги і емоційним станом.

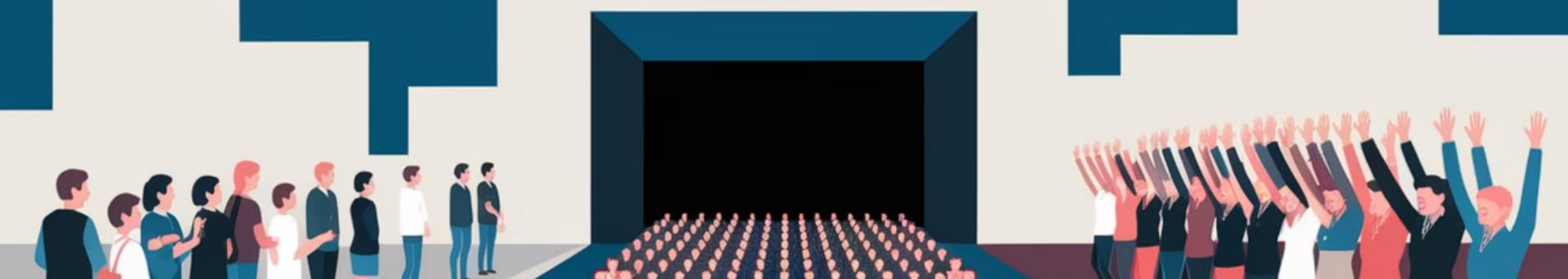

Механізми появи

Чутки та циркулярна реакція (емоційне кружляння) - взаємне зараження, передача емоційного стану на психофізіологічному рівні контакту між організмами.

Перетворюваність

Якщо натовп утворився, він здатен порівняно легко перетворюватися з одного виду в інший, що становить його найбільш важливу властивість у практичному плані.

Види натовпу

Окказіональний натовп

Скупчення людей, що зібралися подивитися на несподівану подію.

Характеризується випадковістю формування та відсутністю спільної мети.

Конвенціональний натовп

Збирається з приводу заздалегідь оголошеної події. Переважає більш спрямований інтерес, і люди готові дотримуватися певних умовностей (конвенцій).

Експресивний натовп

Ритмічно виражає ту чи іншу емоцію: радість, ентузіазм, обурення та ін. Головна риса – ритмічність вираження. Підвидами є екстатичний, агресивний, панічний і повстанський натовп.

Паніка як екстремальна форма поведінки натовпу

Паніка – тимчасове переживання гіпертрофованого страху, що породжує некеровану, нерегульовану поведінку людей, іноді з повною втратою самоконтролю, нездатністю реагувати на заклики, з втратою почуття обов'язку і честі.

Механізми розгортання панічної поведінки

Психофізіологічний механізм

Полягає в індукційному гальмуванні великих ділянок кори головного мозку, що зумовлює зниження свідомої активності. Результатом є неадекватність мислення, емоційність сприйняття, гіперболізація небезпеки, різке підвищення сугестивності.

Біологічне тлумачення

Порівняння паніки з гіпобулічними (безглуздими) реакціями у тварин, наприклад, коли птах б'ється об ґрати клітки або білка обертає ігрове колесо. Це прояв примітивних інстинктивних реакцій.

Психологічний механізм

Крім взаємної індукції "психічного зараження", "емоційного отруєння", багато в чому визначається різким підвищенням сугестивності через перезбудження психіки. Це призводить до некритичного сприйняття ситуації.

Класифікація паніки за масштабами

Індивідуальна паніка

Охоплює окрему людину

Групова паніка

Від 2-3 до декількох десятків і сотень людей

Масова паніка

Тисячі людей і більше, або більшість людей в обмеженому просторі

Класифікація паніки за глибиною охоплення

Легка паніка

Виникає при затримці транспорту, поспіху, раптовому, але не дуже сильному сигналі. Людина зберігає майже повне самовладання і критичність. Зовні проявляється легким подивом, заклопотаністю, напругою.

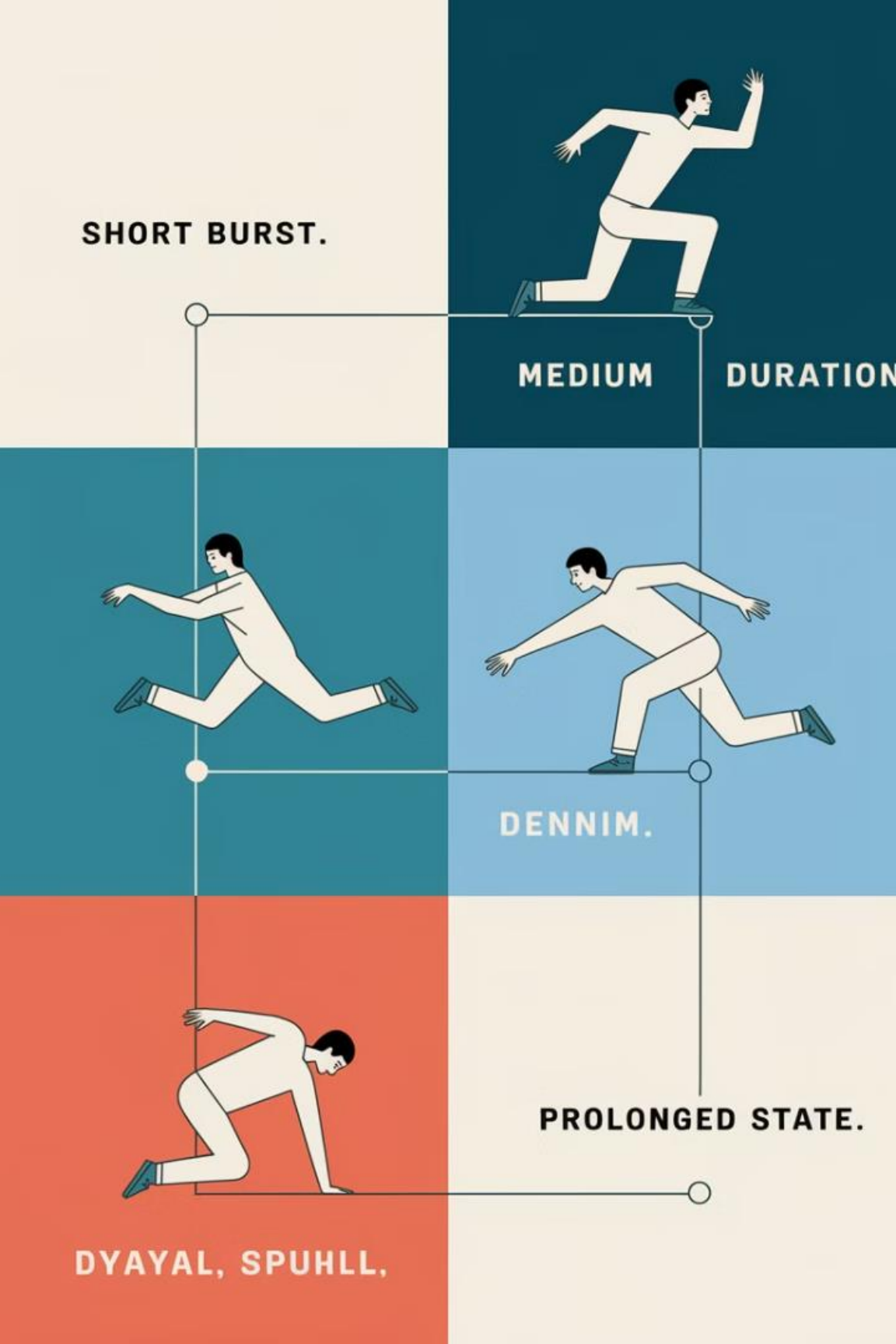
Середня паніка

Характеризується значною деформацією свідомих оцінок, зниженням критичності, зростанням страху, схильністю зовнішнім впливам. Часто проявляється при військових операціях, транспортних аваріях, пожежі.

Повна паніка

Паніка з відключенням свідомості, афективна, з повною неосудністю. Настає при відчутті смертельної небезпеки. Людина втрачає свідомий контроль за поведінкою, може бігти куди попало, безглуздо кидатися.

Класифікація паніки за тривалістю та механізмом формування

За тривалістю

Короткочасна (секунди, кілька хвилин) - паніка в автобусі, що втратив управління. Досить тривала (десятки хвилин, годин) - при землетрусах. Пролонгована (кілька днів, тижнів) - блокада Ленінграда, Чорнобильська катастрофа.

Після безпосереднього впливу

Формується після екстремального страхітливого впливу, що сприймається як смертельна небезпека. Реакція виникає миттєво як відповідь на явну загрозу життю чи здоров'ю.

Після тривалого напруження

Виникає після тривалого перебування в стані тривоги в ситуації невизначеності і очікування, що призводить з часом до нервового виснаження і фіксації уваги на предметі тривоги.

Фактори виникнення паніки

Соціальні фактори

Загальна напруженість у суспільстві, викликана природними, економічними, політичними лихами. Це можуть бути землетрус, повінь, різка зміна валютного курсу, державний переворот, початок війни та ін.

Фізіологічні чинники

Втома, голод, тривале безсоння, алкогольне і наркотичне сп'яніння знижують рівень індивідуального самоконтролю, що при масовому скупченні людей загрожує особливо небезпечними наслідками.

Загально психологічні фактори

Несподіванка, здивування, переляк, викликані браком інформації про можливі небезпеки і способи протидії. Раптовість події не дає можливості підготуватися психологічно.

Соціально-психологічні фактори

Відсутність ясної і досить значущої спільної мети, низький рівень довіри до лідерів і, відповідно, низький рівень групової згуртованості. Це призводить до розрізненості дій у критичний момент.

Етапи розгортання панічної реакції

Різкий переляк

Потрясіння, відчуття сильної несподіванки, шоку і одночасно сприйняття ситуації як кризової, критичної, загрозливої і навіть безвихідної. Це перший імпульс, що запускає панічну реакцію.

Збентеження

Хаотичні індивідуальні спроби зрозуміти подію в рамках колишнього досвіду. З'являється гостре почуття реальної загрози, що заважає логічному осмисленню і викликає новий страх.

Посилення страху

Інтенсивність страху зростає за механізмом циркулярної реакції. Страх одних людей відбивається іншими, що підсилює страх перших. Створюється відчуття приреченості.

Неадекватні дії

Дії, які здаються рятівними, але насправді не ведуть до порятунку. Етап "хапання за соломинку", що обертається панічною втечею або агресивною поведінкою.

Масова втеча

Паніка стає помітною, проявляючись у масовій втечі. Прагнення сховатися від страху - природна реакція. Безоглядна втеча є апофеозом паніки.

Способи профілактики паніки

Інформування

Організація інформування людей про обстановку в зоні НС, характер та обсяг проведених аварійно-рятувальних робіт, заходи з надання само- та взаємодопомоги.

Забезпечення захистом

Забезпечення населення засобами індивідуального захисту, необхідними медичними препаратами, а також роз'яснення правил їх застосування.

Психологічна допомога

Своєчасна організація екстреної психологічної допомоги постраждалим і родичам з метою запобігання циркулярної реакції (масового інформаційного зараження).

Медичне сортування

Організація медичного сортування постраждалих, ізоляція осіб у важкому стані, надання першої медичної допомоги, евакуація осіб, які потребують госпіталізації.

Засоби боротьби з панікою

1

Зниження емоційного зараження

Необхідно знизити загальну інтенсивність емоційного зараження, вивести людей з-під гіпнотичного впливу і раціоналізувати, індивідуалізувати психіку.

2

Зразок для наслідування

Після появи загрозливого стимулу залишається кілька секунд, коли люди "переживають" подію і готуються до дії. Тут їм необхідний приклад для наслідування.

3

Директивне управління

Жорстке, директивне управління людьми в панічні моменти - один із найбільш ефективних способів припинення паніки.

4

Ритмічна організація

Стихійна поведінка позбавлена внутрішнього ритму. Якщо "водія ритму" немає в натовпі, він може бути заданий ззовні через ритмічну музику, спільне скандування або спів.

Тактичні прийоми управління панікою

Зчеплення ліктями

Одна з добре відомих заходів протидії панічним настроям. Відчуття фізичної близькості товаришів підвищує психологічну стійкість і заважає провокаторам розчленувати ряди, після чого відчуття безпорадності і паніки стануть ймовірніше.

Географія натовпу

У натовпі утворюється параметр неоднорідності, пов'язаний з нерівномірною інтенсивністю циркулярної реакції. Географія визначається різницею між щільним ядром і розрідженій периферією. Психологічний вплив ззовні рекомендується націлювати на периферію.

Вплив зсередини

Для впливу зсередини, спеціально підготовленим співробітникам необхідно проникнути в ядро натовпу, де сугестивність і реактивність гіпертрофовані. Це дозволяє ефективно впливати на емоційний стан найбільш активної частини натовпу.

Ключові принципи управління поведінкою в екстремальних ситуаціях

Ефективне управління поведінкою людей в екстремальних ситуаціях базується на розумінні психології натовпу, механізмів виникнення паніки та методів її подолання. Ключовими принципами є: своєчасне інформування, чітке керівництво, психологічна підтримка, організація конструктивної діяльності та індивідуальний підхід до різних категорій постраждалих.

Застосування цих принципів дозволяє мінімізувати негативні наслідки екстремальних ситуацій та зберегти життя і здоров'я людей.